

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת בהר – בחוקותי תש"פ

בהר

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שדך וכו' (כ"ה. ב' ג')
בטעמא דקרא הקשה דהסדר צריך להיות הפוך, קודם שש שנים תזרע, ואח"כ ושבתה הארץ.

את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר (כ"ה. ה')

פירש רש"י לא תקצור להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל, נזירך שהנזרת והפרשת בני"א מהם ולא הפקרתם, לא תבצר אותם אינך בוצר אלא מן המופקר ע"כ. מבואר בדברי רש"י דנאמרו כאן ב' איסורים, הא' "את ספיח קצירך לא תקצור", דהוא מצוה להפקיר, והב' "את ענבי נזירך לא תבצר" דהוא איסור לבצור מן המשומר, והוא מהתו"כ, וכ"כ הר"ש בשביעית (פ"ו משנה ב'). אבל הרמב"ן פירש בדת רש"י דהוא איסור אחד, שלא תבצר היינו שיפקיר אותם.

ענבי נזירך (שם)

פירש רש"י שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם, ובתרגום משמע שזה ענבים שהפקרת אותם לא תבצר, דכתב בתרגום "ענבי שבקך" וזה דלא כרש"י.

את ספיח (שם)

כתב הרמב"ן שספיחים אסורים אפילו אם אינם קדושים, כגון ירקות שגדלו בשביעית ונלקטו במוצאי שביעית שהולכים בתר לקטיה ואינם קדושים, מ"מ הם אסורים מצד ספיחים, אמנם בתוס' בקידושין (דף ב:) משמע שאיסור ספיחין שייך לקדושה, ויש עוד נפק"מ האם חל קדושה על דמי ספיחין לענין איסור, דאם איסור ספיחין אינו שייך לקדושה, א"כ לא חל איסור על דמי הספיחים, אבל אם איסור ספיחין שייך לקדושת שביעית, א"כ חל איסור על דמי הספיחין, ועיין בחזו"א.

והיתה שבת הארץ (כ"ב. ו')

הדין הוא שבשמיטה צריך גם לתת דרך להכנס לתוך שדהו, ויש לעיין במקום שכל השנים עולה כסף לעבור דרך שם [כמו שמצוי בכבישים מסויימים] האם גם שם בשמיטה צריך לתת לעבור בחינם, ואולי זהו חיוב רק על בעל השדה, ואכמ"ל, [ועיין לעיל פרשת משפטים (כ"ג. י"א בקטע הב').]

לאכלה (שם)

דרשינן "לאכלה ולא לסחורה", ובמנחת חינוך (מצוה פ"ד) דן אם נשים ג"כ מצוות לא לסחור בפירות שביעית, ועי"ש שדן אם הוי מצות עשה שהזמן גרמא, או דכיון דפירות שביעית אסורים גם בשמינית, לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא, והוכיח מכסות יום שחייב בציצית גם בלילה, ומ"מ נשים פטורות, והיינו משום דכיון שהיום גורם את החיוב הוי מצות עשה שהזמן גרמא, וה"נ השביעית גורם את החיוב. ובאבי עזרי (פ"ב משמיטה ויובל ה' כ"ד) כתב לחלק שבציצית הזמן הוא המחייב, [דהא אפשר להפוך כסות יום לכסות לילה], ומשום הכי כיון שזמנה ביום הוי מצות עשה שהזמן גרמא, משא"כ בשביעית דהאיסור הוא מחמת הקדושת שביעית, והזמן רק גורם לקדושת שתבא, לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא.

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל (כ"ה. ז')

בתוספתא (שביעית פ"ה ה"ג) ילפינן מהכא דאסור למנוע מבהמה לאכול פירות שביעית, וכן פסק הרמב"ם (פ"ה משמיטה הל"ה), ויש לדון לפ"ז היאך מותר לרסס פירות שביעית, והא מונע מהחרקים לאכלם.

והיה נראה לומר דב"ק (דף נד:) ילפינן "בהמתך" "בהמתך" משבת, דחיה ועוף בכלל בהמה, אבל שקצים ורמשים י"ל דאינם בכלל בהמה, אמנם עיין בדרך אמונה (כלאים פ"ט הל"א בצה"ל סק"י) שכתב לגבי הרבעת כלאים שגם שקצים ורמשים בכלל. ויש שתירצו דבאמת אסור למנועם, אולם מ"מ לא מצאנו שאסור להורגם, ועוד תירצו דכיון שהחרקים אוכלים דרך היזק ולא דרך אכילה, משום הכי שרי.

והעברת שופר תרועה וגו' ביום הכפרים (כ"ה. ט')

פירש רש"י ממשמע שנאמר ביום הכיפורים איני יודע שהוא בעשור לחודש, א"כ למה נאמר בעשור לחודש, אלא לומר לך תקיעת עשור לחודש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בב"ד בלבד.

הרמב"ן כתב שכל האיסור לתקוע בשבת הוא מדרבנן, שמא יעביר את השופר ד' אמות ברה"ר, וכן מבואר בגמ' ב"ה (דף ל.) דגם ביה"כ שייך הגזירה דשמא יעבירנו, וצ"ע דאיתא בטור (או"ח סי' ע"ה) שביום הכיפורים אין חשש שמא יטה את הנר, משום שאימת יוה"כ עליו, א"כ ה"נ לא נחוש שיעביר את השופר ד' אמות ברה"ר, דהא אימת יוה"כ עליו, וכן הקשה בקבא דקשייתא.

ותירץ הגר"ז דכל ההיתר דאימת יוה"כ עליו הוא דוקא בקריאה לאור הנר, והיינו טעמא דמצינו גבי גזירת שמא יטה שהקילו בה, דשרי לקרוא כשאחר שומר עליו, וכיון שכן היתרו גם כשאימת יוה"כ עליו, דלא גרע משומר, אבל בשאר הגזירות לא מצינו שהקילו בזה.

אל תונו איש את אחיו (כ"ה. י"ד)

פירש רש"י זו אונאת ממון. הרמב"ן כתב דגם באונאת קרקע איכא לאו, ומ"מ א"י"צ להחזיר אונאה, והקשה המנ"ח (מצוה של"ז אות ג') דא"כ מ"מ לא לקי באונאת קרקע, דהא טעמא דבאונאת ממון לא לקי משום דניתן לתשלומין, וכיון שבקרקע לא ניתן לתשלומין ילקה.

ותירץ ע"פ מש"כ החינוך [וכ"כ הרמב"ן] דטעמא דאין אונאה לקרקעות, כיון שקרקע שוה כל הון, א"כ באמת היה לו חיוב להחזיר, רק כיון שמי שנתאנה מחל אין לו חיוב.

ודבריו תמוהים דוכי דרשינן טעמא דקרא, ויתר על כן קשה דהא עבדים ג"כ הוקשו לקרקעות, ועבד לא שוה כל הון, ועוד צ"ב מ"מ אין דין חזרת אונאה בקרקע, הא מ"מ כיון דאיכא לאו הרי ממילא צריך להחזיר מדין אי עביד לא מהני, או מדין והשיב את הגזילה.

ונראה לבאר באופן אחר דאונאת קרקע אינה אסורה מחמת הגזילה שבזה, אלא נאסרה כאונאת דברים שאסור לצער את השני, וממילא מיושב היטב דליכא מלקות, וכמו שבאונאת דברים ליכא מלקות, [ואפילו למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין], ומהאי טעמא ג"כ אין דין חזרה באונאת קרקע.

ועוד י"ל [בקושיא מדוע אין דין חזרה באונאת קרקע], ע"פ מה שכתב הרמב"ן בב"ב (דף פג:) שהמתאנה יכול לומר שאם לא יחזיר את האונאה יבטל את המקח, והיינו טעמא דדין האונאה הוה בעיקר המקח, [וכדחזינן בגמ' (ב"מ דף נא:) דיכול להתנות במכירה ע"מ שאין לך עלי אונאה], וא"כ הרמב"ן לשיטתו מיושב דאף דבאונאת קרקע יש איסור מ"מ אין זה בעיקר המקח, אלא איסור בעלמא ומשום הכי אין חיוב להחזיר.

ואכלתם לשבע (כ"ה. י"ט)

פירש רש"י אף בתוך המעים תהא בו ברכה ע"כ. ובפסוקים לקמן כתוב "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצויתני את ברכתי וגו' ועשת את התבואה לשלש השנים", וביאר הספורנו דמתחילה הברכה שיתברך במעים, אבל "וכי תאמרו מה נאכל", אם תשאלו שאלות, אז "ועשת לשלש השנים" ולא יהא הברכה במעים, [ובטעם מעלת הברכה שיתברך במעים, מהברכה שיהיה לשלש שנים, עיין מה שיתבאר בזה בפרשת בחוקותי].

יש לדון בזמן הזה ששביעית מדרבנן, האם גם קיימות הברכות כאן, [וכן מאי דאיתא שבשמיטה לא יהא חיבוט הקבר, יש לדון אם הוא גם בזמן הזה], ובסמ"ע (סי' ס"ה) כתב דבזמן הזה אין וצויתני את ברכתי, אמנם החזו"א (שביעית סי' י"ח סק"ד) כתב דגם בזמן הזה יש וצויתני את ברכתי.

ויש שהוכיחו מדברי התוס' בסוכה (דף ב.) שהקשו מ"ט גשמים הם סימן קללה בחג, והא מדאורייתא אפשר לעשות סוכה מנסרים, ולא יכנסו בסוכה גשמים, והוסיפו תוס' דאף שמדרבנן הסוכה פסולה, מ"מ כיון שמדאורייתא כשרה לא הוי סימן קללה עיי"ש, וא"כ ה"נ י"ל כן בהיפוך, דכיון שמדאורייתא אין שביעית, אין את הברכה בשביעית.

לעלם בהם תעבודו (שם)

הרשב"א בשבת (דף ד.) כתב דבחצי עבד וחצי בן חורין ליכא מצוה דלעולם בהם תעבודו, והקצוה"ח (סי' קע"א סק"א) ביאר משום דתעבודו היינו עבודת עבד, ובחצי עבד אסור לעבוד עבודת עבד, מחמת שהוא חצי ישראל.

ובמג"ח (מצוה שמ"ז אות ג') תמה דרק בעבד עברי אסור בעבודת עבד ולא בסתם ישראל, ותירץ הקה"י (שבת סי' ג') דאין זה דין דוקא בעבד עברי, אלא בכל מי שחייב לעבוד, וא"כ חצי עבד שחייב לעבוד יום אחד לרבו, שייך ג"כ האיסור דעבודת עבד.

או השיגה ידו ונגאל (כ"ה. מ"ט)

דינא הוא דעבד יכול לצאת רק כשהשיגה ידו ע"י מציאה וכדו', אבל אסור לו ללוות בשביל לפדות עצמו, אמנם ה"מ לעבד עצמו, אבל לקרובים לא מצינו לאסור, וקשה דא"כ מ"ט העבד לא יוכל לגאול עצמו מדין קרוב.

ואולי י"ל דכיון דכל מכירתו מתחילה הייתה ע"מ שלא ילוה, דאם היה רוצה ללוות מ"ט נמכר לעבד, ולהכי הכא נמי אינו יכול ללוות.

בחוקות

אם בחקתי תלכו (כ"ו. ג')

פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה, וכבר נתקשו המפרשים בזה היכן מרומז בקרא שתהיו עמלים בתורה, ובאור החיים כתב לבאר דהכונה היא שלהיות עמל התורה הוא חק ולא דבר שכלי, ומהאי טעמא צריך לעמול אף בדברים שכבר למד ויודע אותם, [והוסיף בזה דכדי שילמד האדם בחשק גזרה חכמתו יתברך שיהיה האדם לומד ושוכח].

ואפשר לומר עוד [על דרך האוה"ח] דחק הכוונה חק בטבע העולם, כמו אם בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, והיינו דמה שצריך לעמול בתורה הוא חק, דאל"כ הרי מי שמבין בלא עמל לא היה צריך לעמול כמו בשאר חכמות, אלא שבתורה נקבע חק שבלא עמל לא ניתן להשיג אמיתותה ואף אם יהיה חכם גדול ומבין, וזהו בחקותי תלכו שחק הוא שצריך להיות עמלים בתורה כדי להשיגה.

ואת מצותי תשמרו (שם)

פירש רש"י הו עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים, כמו שנאמר ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם ע"כ. איתא בחז"ל [עיין במכות דף כג: וברבי"ן שם] דרמ"ח עשין הם כנגד איבריו של אדם, והקשה המב"ט דהרי לא שייך באדם אחד את כל התרי"ג מצוות, [דהרי יש מצוות ששייכים רק לכהנים וכדו'], ותירץ דע"י לימוד התורה משלימים את המצוות שא"א לקיימם, [ומסתבר דהיינו לימוד אליבא דהלכתא], וכמו שמצינו בקרבנות שהעוסק בהם כאילו מקריבם.

ונראה דזה הביאור במה שכתב רש"י דבחוקתי תלכו ומצותי תשמרו היינו שיהיו עמלים בתורה ע"מ לקיים, דלא שייך שיקיים את התרי"ג מצוות אלא רק ע"י הלימוד, דהא יש מצוות שלא שייכות אצלו וכנ"ל. ואפשר לבאר עוד ע"פ זה מה שהתורה כתבה "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו", ד"בחוקתי תלכו" הכוונה ללימוד התורה, שע"י הלימוד הוא הולך בחוקים כדברי המב"ט, ו"מצוותי תשמרו" הכוונה ללמוד ע"מ לקיים המצות בפועל, ד"תשמרו" הכוונה לשמירת המצוות בפועל, אבל "תלכו" הכוונה למצוות שמקיימים אותם ע"י לימוד התורה.

ונתתי גשמיכם בעתם (כ"ו. ד')

פירש רש"י בשעה שאין דרך בני"א לצאת כגון בלילי שבתות. ובדפוסים הביאו שברש"י ישן כתוב "כגון בלילי רביעיות ובלילי שבתות", וביאור הדברים דבפסחים (דף ק"ב:) מבואר שבהתחלה המזיקים היו שכיחי בלילות, ואנשים לא יצאו מבתם בלילות, ורבי חנינא בן דוסא גזר על אגרת בת מחלת שהמזיקים ילכו, ובקשה שתשאיר את לילי רביעיות ולילי שבתות, ואח"כ אביי גזר שלא יהיו כלל מזיקים, וא"כ אחר גזירת רבי חנינא בן דוסא האנשים לא היו יוצאים בלילי רביעיות ובלילי שבתות, ולכך ונתתי גשמיכם בעתם אזיל על זמנים אלו, וכדפ"י ברש"י, אבל לאחר גזירת אביי שלא יהיו כלל מזיקים, א"כ גם בלילי רביעיות היו יוצאים לחוץ, ורק בליל שבת דאיכא איסור מלאכה לא יצאו, ולכך בעתם קאי רק על לילי שבתות, וכדפוסים החדשים ברש"י, וכן מבואר במהרש"א בתענית (דף כג.).

ועץ השדה יתן פריו (שם)

פירש רש"י הן אילני סרק שעתידין לעשות פירות. והקשו בבעלי התוס' מ"ט קרי ליה "פרייו", דמשמע דהיה קודם, דהיכן מצאנו שהוציאו קודם פירות, וראיתי לתרץ דאיתא במדרש [עיין בראשית רבה ה' ט"ז], שקודם חטא אדם הראשון היו אילני סרק נותנים פירות, וחזינן שהוציאו קודם פירות.

ונראה לבאר דהוי מדה כנגד מדה, דהנה האדם במעי אמו ידע את כל התורה, וכשיצא ממעי אמו שכת, ואח"כ לומד בכוחות עצמו וחוזר לקדמותו, ומדה כנגד מדה גם האילנות יחזרו לקדמותם ויוציאו פירות.

ואכלתם לחמכם לשבע (כ"ו. ה')

פירש רש"י אוכל קמעא והוא מתברך במעיו ע"כ. מקשים שאחרי שיהא כ"כ הרבה שפע, מה התועלת בברכה שיאכלו קמעא ויתברך במעיהם.

ונראה דהנה מבואר בגמ' בשבת (דף ג:) דיש יותר מעלה בנס שלא נשתנו בו סדרי בראשית, ומסתבר דכמה שהנס פחות ניכר הוא ג"כ יותר מעלה, וא"כ הנס שיאכלו קמעא ויתברך במעיהם כיון שהוא פחות ניכר, הוי יותר מעלה מהנס שיהא ריבוי בתבואה.

והחתי"ס ביאר באופן אחר, דהנה בתוס' בכתובות (דף קד.) הביא מהמדרש שיש לאדם להתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, וא"כ כיון שיאכלו פחות הרי נכנס לפיו פחות מעדנים, [ודבריו מחודשים דבפשוטו הענין שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, היינו רק בדברים שלא נצרך להם, אבל בדבר שנצרך לו לקיום הגוף לא מצינו ענין שיאכל פחות].

ובטעמא דקרא ביאר שכיון שיאכלו פחות, יאכלו גם פחות זמן, ויהיה יותר זמן ללימוד התורה.

ורדפתם את אויבכם (כ"ו. ז')

הרמב"ן הקשה דכתוב בפסוק הקודם וחרב לא תעבור בארצכם, ותירץ שכשילכו להלחם בארצות אחרים אז ורדפתם את אויביכם, אבל בארצכם חרב לא תעבור, ובטעמא דקרא כתב דקאי על מלחמת עמלק, שאנו מצווים לרדפם אע"פ שאינם באים עלינו.

ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו (כ"ו. ח')

פירש רש"י וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צ"ל אלא ומאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטים העושים את התורה למרובין העושים את התורה ע"כ. אמנם הראשונים [בעלי התוס', והטור, והרא"ש עה"ת] ביארו ד"מאה מכם רבבה ירדפו" אין הכוונה כפשוטו שמאה ירדפו אחר רבבה, אלא הכוונה שמאה חמישיות דהיינו חמש מאות ירדפו רבבה, [ויוצא שהחשבון הוא חמש כנגד מאה].

והראשונים הקשו על רש"י, דהרי בפרשת האזינו (ל"ב. ל') כתוב "איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה", וגם שם קשה דאין כך החשבון, ולא שייך לתרץ דאינו דומה מרובין העושים את המצוה למועטים, דשם אזיל על הגויים, ובתוס' בסוטה (דף יא. ד"ה ולעולם) הקשו [גם לפירוש הראשונים הנ"ל דהחשבון כאן הוא בדיוק החשבון של מאה חמישיות ירדפו רבבה], הרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות, וכיצד בפרשת האזינו יניסו כל כך הרבה.

ותירצו הראשונים דכאן כתוב שיהרגו, ולכן הוקשה לרש"י מה ההבדל בין מרובין למועטים, משא"כ בפרשת האזינו כתוב שניסו וזה שייך במרובין יותר מבמועטים, דכשיש ציבור יותר גדול הפחד יותר גדול. וכן תירצו התוס' בסוטה על קושיתם הנ"ל, דבפרשת האזינו כתוב שניסו יותר מספר אנשים ממה שכתוב כאן שיהרגו, והוי מדת פורענות פחותה.

ואם בחקותי תמאסו ואם את משפטי תגלע נפשכם (כ"ו. ט"ו)

הספרנו כתב שהטעם שב"בחוקותי" כתוב לשון "תמאסו", וב"משפטי" כתוב לשון "תגלע", דבחוקים כיון שאין בהן טעם שייך שבני אדם ימאסו בהם, אבל משפטים כולם רוצים בהם, ולכן כתוב ש"תגלע נפשם לבלתי עשות את מצוות ה'", רק משום שאינם חפצים בעול המצוות לכן געלה נפשם את המשפטים, ועיין ברמב"ן שכתב כע"ז.

וקשה דאח"כ כתוב (פסוק מ"ג) "יען וביען במשפטי מאסו", הרי דגם על משפט שייך לשון מאיסה, וצ"ע.

ונסתם ואין רדף אתכם (כ"ו. י"ז)

וכן הוא לקמן (כ"ו. ל"ו) "ונסו מנוסת חרב ונפלו ואין רדף", וביאר הגר"א שהקללה בכך, שהרי אם יש רדף האלקים יבקש את הנרדף, אבל כאן לא יהיה רדף שהקב"ה ינקום בו.

ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה (כ"ו. י"ט)

פירש רש"י זו קשה משל משה ששם הוא אומר (דברים כ"א. ג') והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו' שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה וכי ע"כ. וצ"ב במש"כ רש"י "זו קשה משל משה", וכי למשה היה כח לבטל את גזירת הקב"ה, ודודי המשאת המלך כתב דקללת משה כיון שנכתבה במשנה תורה אין על עצם הקללה דין תורה, אלא

דין נבואה, ורק למה שנכתב יש דין תורה וכמו כל הדברים הכתובים בתורה, משא"כ הכא דהיא דין תורה, והיינו דהיה ב' תוכחות, הא' תוכחת הקב"ה, והב' תוכחת משה שקיבלה בנבואה, והוסיף שבתוכחת משה כיון שהיה נבואה שייך שישתנה. [והגרמ"מ שולזינגר זצ"ל לא הכיר את דודי זצ"ל, ושלח לו ע"ז מכתב נוקב (נדפס במשמר הרש"ם סי' א' אות י"ג), ודודי השיב לו על המכתב, וציין שמצא כע"ז בספר אהל יעקב (פרשת דברים), ואחר חליפת המכתבים ינעשו אוהבים זה לזה]."

ואם תלכו עמי קרי (כ"ו. כ"א)

פירש רש"י רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצוות, ומנחם פירש לשון מניעה, וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס לשון קושי ע"כ. צ"ע לפירוש רש"י שקרי הוא לשון עראי, מהו המשך הפסוק "והלכתי אף אני שמכם בקרי", כיצד מתפרש כאן לשון עראי, ועיין בתרגום יונתן שכתב "וידבר אף אנא עמכון בעראי בעלמא", והמבואר שהקללה היא שיהיו עראי בעולם, והוא פשט מחודש, דהא כל אדם חי בעראי בעולם, ומבואר שיהיו עראי בתוך חי העראי בעולם.

ובאור החיים פירש דכיון שהסיבה שהקב"ה מביא יסורים על האדם הוא בשביל שיחזור בתשובה, לכך הקב"ה מייסר מדה כנגד מדה שבדבר שחטא בו הקב"ה נתן יסורים, אמנם אם האדם טוען שהעונש בא במקרה, גם הקב"ה יתן לו יסורים במקרה ולא מדה כנגד מדה. וכע"ז ביאר הגר"ח מוואלוז'ין את דברי הגמ' בברכות (דף ה.), דאיתא שם אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, ובפשטו קשה מאי פשפש ולא מצא, והא יש בידו עוון ביטול תורה, וביאר דהכוונה שהאדם צריך לפשפש במעשיו מדה כנגד מדה, ואם לא רואה את המדה כנגד מדה יתלה בביטול תורה, שכל דבר שמגיע לאדם הוא שייך כנגד המדה של ביטול תורה. ובטעמא דקרא ביאר דאם האדם חוטא וטוען שהכל במקרה, דהיינו שאין השגחה משמים, גם הקב"ה ילך עמו במקרה, דהיינו שיסיר את ההשגחה ממנו.

והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם (כ"ו. ל"א)

אע"פ שחריבים הרי הם בקדושתם (מגילה דף כח.), בתוס' בזבחים (דף נט.) כתבו שמה שכתוב (עדות פי"ח מ"ו) אמר רבי יהושע שמעתי שמקריבים אע"פ שאין בית, קאי דוקא על קטורת, ולפי דבריהם יש

לפרש מה שכתוב כאן "והשימותי את מקדשכם" שגם בחורבנו ישאר קדוש ויוכלו להקריב קטורת, ואעפ"כ "ולא אריח בריח ניחחכם", ובזה יש לבאר מה שכתוב בפרשת תולדות (בראשית כ"ז. כ"ז) שיצחק אמר ראה ריח בני כריח שדה, וכתוב שראה את הבית בחורבנו דכתיב ציון שדה תחרש, וא"כ צ"ב מה הכוונה ריח השדה, והרי הבית חרב, והביאור הוא דמכיון שמקריבים אע"פ שאין בית וקאי אקטורת, א"כ יש את ריח הקטורת שזה שייך גם בחורבן הבית. [הגרש"מ דיסקין בשם הגר"י כהנמן], ועיין בפרשת תולדות (כ"ז. כ"ז).

את אשר לא שבתה (כ"ו. ל"ה)

פירש רש"י שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמיטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום וכו'. ואמר הגר"י דהנה היה עוד עשר שמיטות [בשבעים שנות הגלות] שלא שמרו, ובכל זאת לא נענשו על כך, והטעם משום שהיו בחו"ל וכשאר יושביה עליה לא היו מחוייבים בשמיטה, וביאר שזה כוונת הכתוב "ואתם בארץ אויביכם", דכיון שאתם בחוץ לארץ לכן לא הוסיפו לכם עוד עשר שנים.

והנשארים בכם וגו' ורדף אתם קול עלה נדף (כ"ו. ל"ו)

כתב בטעמא דקרא שהפסוק כאן אזיל על אלה שלא מיחו כשראו את חבריהם עוברים עבירה, וביאר דהוי מדה כנגד מדה, דכיון שהיה פחד בלבבם להוכיחם, לכן עתה קבלו עונש של פחד.

ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים

לכלתם (כ"ו. מ"ד)

מובא בשם הגר"א דהנה איתא בשבועות (דף לו.) דהאומר לאו לאו הרי זה שבועה, וה"נ כאן כתוב 'לא מאסתים ולא געלתים', הרי כתיב לאו ב' פעמים, והרי זה שבועה שלא יכלה.

והוסיף דזהו שאמר הכתוב "אני ה' לא שניתי, ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג' ו'), ד"אני ה' לא שניתי" הכוונה שהמילה "לא" שניתי ב' פעמים, והרי זה שבועה, והלכך "ואתם בני יעקב לא כליתם", כי כך נשבעתי, וזהו מה שאמר הכתוב "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו' כן נשבעתי מקצף עליך מגעור בך" (ישעיה נ"ד. ט'), דהיינו שמנח לומדים שהאומר לא לא ב' פעמים הרי זה שבועה.

בסיום שיעור כללי ומשא חיזוק בפתיחת מקום לימוד לבני הישיה"ק במודיעין עילית

קעת מקיימים כל הזמן מצות עשה של ונשמרתם, זה לא כמו לולב שאתה מקיים מצוה כשאתה לוקח, פה זה כל רגע שאתה שומר זה מצוה לשמה עכשיו, מי שהולך ברחוב בלי לשמור הרי זה מבטל את המצווה.

ברוך השם רואים ישועת השם דבר שלפני חודש לא יכלו לחשוב ע"ז כלל וכעת רואים סייעתא דשמיא שהנה לומדים פה ביחד, ומקווים שבקרוב נוכל לחזור ללמוד בלי שום מגבלות אבל עכשיו בתנאים האלה צריך לנצל את הימים האלה, פעם באו אברכים לרבינו מרן ראש הישיבה צוק"ל אם לעזוב את הכולל שלומדים בו כי לא משלמים שם בכולל, אמר הראש ישיבה אני לא יודע אבל אם נותנים לכם הזדמנות ללמוד תורה מתוך הדחק תנצלו, אינני יודע אם יהיה לכם עוד הזדמנות כזאת, גם עכשיו יש הזדמנות אנחנו לא מזמינים את הדברים האלה, אבל המציאות היא שכעת שזה יותר קשה, תנצלו את זה כשזה יעבור הרי יהיה זמן שיזכרו בימים האלה, מה שלומדים בימים כאלה זה מחזק אותנו, מקווים שיהיה בכל מקום את האפשרות הזאת ללמוד ביחד ללמוד בחברותא, הקב"ה יעזור שיהיה בקרוב בישיבה, כולנו חייבים הכרת הטוב לר' יעקב שלא נח לרגע אחד למרות שכעת כולם בבית הוא כל הזמן לא נח ולא שקט לרגע, מחפש עוד ועוד דרכים לעזור שילמדו, שלא יהיה ביטול תורה ושיוכלו ללמוד בכל מקום, הוא משקיע הרבה בדברים האלה, והקב"ה יעזור שלא נצטרך לזה יותר.

משא חיזוק מיוחד מרבינו ראש הישיבה שליט"א שנמסר לבני הישיה"ק בליל ל"ג בעומר דרך הטלפון

אנחנו נמצאים היום במצב עדיין לא פשוט, כבר עברנו את רוב חודש אייר ועדיין נמצאים בבית ולא זכינו להגיע לישיבה, מקווים מאד שבקרוב תכלה שנה וקללותיה.

איתא בגמ' במגילה תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להם לישראל שהן קורים קללות שבתורת כהנים קודם עצרת מ"ט מפני שתכלה שנה וקללותיה, וכ' התוס' ומטעם זה אנו קורים במדבר קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות של בחוקותי לעצרת ופריך בגמרא אטו עצרת ראש השנה היא, ומשני אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן, אנחנו נמצאים עכשיו לפני ראש השנה, לפני ראש השנה אומרים תכלה שנה וקללותיה לא שח"ו הקללות יהיו עד סוף השנה אלא עוד לפני זה, ולכן לא מסמיכים את בחוקותי לעצרת - לראש השנה אלא מפסיקים פרשת במדבר כדי לא להסמיך, מקווים בעז"ה שתכלה שנה וקללותיה ונזכה מהר מהר לשוב לישיבה לבית מדרש.

כתוב בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ומבואר שזה חוק מהו החוק, ובפשטות קאי אחוקים שבתורה, אך באוה"ח פי' דהחק הוא עמל התורה, ובאר האור החיים בטעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה מצד שיש בה מצוה אפילו ללמוד דברים שלמדו פעמיים וג' והם נטועים אצלו, אחרי שכבר למד ועוד פעם למד זה כבר נטוע אצלו אז בשביל מה ללמוד עוד פעם, כי חפץ ה' בעסק התורה חוקה חקק, עוד הוא מביא מדוע הקב"ה עשה שאדם לומד ושוכח כדי שילמוד האדם בחשק תמיד גזרה חכמתו יתברך שאדם לומד ושוכח, זאת אומרת שהתכלית של תורה זה לא הידיעה, ודאי אדם צריך לדעת, תורה לשמה צריך לדעת ולקיים את התורה, אבל הקב"ה רוצה את העמל התורה אז הוא שיכח מאדם את התורה כדי שילמד עוד פעם, והיינו שהלימוד זה התכלית שתהיו עמלים בתורה וזהו החק שתהיו עמלים בתורה חוק של עמלות בתורה.

במאמר המוסגר הבאנו פעם היעב"ץ אומר שתינוק במעי אמו מלמדים אותו כל התורה כולה והוא שוכח אז השאלה היא בשביל מה צריך ללמוד אם הוא שוכח, בפשטות מובא מהמהרש"א ומהגר"א שאדם כדי לקנות את התורה צריך קודם כל שהתורה תהיה אצלו בכוח, והלא זה לא שייך להגיע להשגות בתורה אחרי שיש לו את כל התורה בכוח יכול ללמוד את זה מחדש, אבל בהגהות יעב"ץ על מסכת נדה אומר להיפך, שהקב"ה רוצה שאדם יהיה עמל בתורה, והרי יש כלל קשה עתיקי מחדתי, הקב"ה מלמד את האדם ומשכח אותו כדי שיהיה בגדר עתיקי, ועכשיו כבר יותר קשה לו ללמוד ולכן מלמדים אותו, רואים שהעמל התורה זה התכלית שאדם יהיה עמל בתורה רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות.

ויש לבאר על דרך זה באופ"א למה עמל התורה זה חוק, שלכאור' אפשר לומר מה אני צריך לעמול בתורה יש לי כשרונות יש לי זכרון טוב למה צריך לעמול בתורה, וע"ז נאמר אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה זה חוק, החוק שבלי עמל התורה לא תשיג אפי' עם הכשרונות ועם כל מה שיש לך לא תגיע, אפילו שנדמה לך שאתה יודע ושאתה זוכר אבל להגיע לעומק ידיעת התורה זה רק ע"י עמל ודבר זה הוא חוק זה לא דבר שכלי, לפי השכל היה צריך להיות שאדם שיש לו יותר כשרונות וזוכר יותר צריך פחות ללמוד, והרי הוא מגיע ביום אחד לאותו דבר כמו מה שאחד לומד בשבוע מה חסר פה, אם זה לא היה חוק הוא היה צודק, ובאמת כל חכמות העולם להבדיל זה ככה באמת, אבל פה הקב"ה טבע חוק שיהיו עמלים בתורה, יוצא שיש פה שני מובנים לחוק הזה של עמל התורה דבר אחד שזה תכלית העמל התורה הזה לא כדי שתגיע לדברים זה מה שאומר האור החיים העמל התורה זה התכלית התכלית זה העמל התורה, דבר שני אנחנו אומרים שיש פה חוק שאדם לא יכול להגיע לידיעת התורה בלי עמל התורה זה החוק שיש רק בתורה. אנחנו נמצאים עכשיו במצב שיש קושי שצריכים כמה שיותר עמל ויגיעה, ב"ה יש התמדה וריתחא דאורייתא אבל זה לא הבית מדרש יש לאחד יותר קשיים ויש לאחד פחות קשיים, שמעתי שיש כאלו שיש להם קשיים עצומים בבית יש כאלה פחות, אבל אחרי הכל אין ספק שנדרש עכשיו מכל אחד חוץ מהעמל שיש גם בישיבה הרי עכשיו צריכים יותר עמל התורה, וכשיש עמל התורה אז זוכים יותר, תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי, כתוב שר' שמעון בן יוחאי היה בצער מערה, תורה של ר' שמעון בר יוחאי אין דומה לו זה התורה שלמד בצער מערה תורה שלמד באף.

ימי הספירה זה זמן של הכנה לקבלת התורה כל יום שלומדים מתוך עמל כל יום מוסיף והולך, ספירה זה מלמד אותנו שבע שבתות תמימות תהיינה שלא יחסר אפילו יום אחד, ולא רק שלא יחסר אלא צריך שכל יום יהיה מוסיף והולך אתמול היה שני ימים לעומר היום שלושה לעומר אתמול היה שלושה ימים היום ארבעה, כל יום אסור שיהיה באותו מצב של אתמול אלא צריך להתקדם כל יום עוד יום ועוד יום ככה מגיעים בעזרת השם לקבלת התורה.

בדרגות של תורה צריך לדעת שאין גבול ואין שיעור, כתוב ושביתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד פעמים, העומק של הדברים שכתוב פה זה שבמספר סופרים של כל דבר שאתה סופר אז אתה סופר לפי מספרים, אחד יש לו מאה שקל אחד יש לו מאה ואחד אחד מאה ושתיים ואחד מאה ושלוש יוצא שכל אחד מוסיף על הקודמים, יש מאה ויש מאה ואחד כתוב פה שבדרגות ברוחניות שהגעת לדרגה גבוהה יותר זה לא עוד אחד אלא ביחס לדרגה הקודמת כאילו לא היה, זאת אומרת שיש מציאות חדשה שקודם היא לא היתה, זה לא רק הוספה זה מציאות חדשה, משל למה הדבר דומה לשנים שהכו כברת דרך אחד הגיע לירושלים והשני הגיע לבית המקדש האם שייך לומר שהראשון הלך עשרה מיל והשני אחד עשר מיל וכל הנפק"מ הוא מיל אחד, ודאי שלא אלא הראשון הגיע לביהמ"ק והשני לא הגיע, זה דבר עמוק אבל זה פשוט, זה לא חיבור של יחידות אחד ועוד אחד ועוד אחד ביחד מאה הוא למד כך וכך מסכתות הוא למד כך וכך שעות אז לו יש כך וכך לו יש מאה לו יש מאתיים זה לא ככה, הפשט הוא עובד אלוקים והוא לא עבדו היינו בודאי שגם הראשון עבדו אבל ביחס לעובד אלוקים הוא לא עבדו הוא לא מתקרב אליו, זה לו שיש לו אחד פחות זה לא אחד פחות, הוא יש לו והוא אין לו, כל תוספת בעמל התורה זה לא תוספת של מספר אלא זה מה שלא היה לך קודם עכשיו יש לו מציאות שלא היתה קיימת בכלל, זה מתחבר ודאי למאה פעמים אבל זה לא אחד ועוד אחד, זה המכוון של הדברים האלה.

ומעתה שאנו נמצאים עכשיו באמצע ימי הספירה הרי כל יום ויום מתקרבים לקבלת התורה, עכשיו ערב ל"ג בעומר יש הרבה בספרים על מעלת ל"ג בעומר, אנחנו לא יודעים בדיוק אבל כתוב גם שזה זמן מסוגל, יש בשם ר' יהונתן אייבשיץ ראוי לכל איש הירא וחרד אל ליבו יום ההוא לשוב בתשובה כי זכות ר' שמעון מסייעת להבא ליטהר וכו' ולא לבלות את הזמן בעוונותינו הרבים בהבלי העולם אשר הוא צער לצדיק, כולם אומרים בזכות ר' שמעון, אם רוצים לזכות בזכות ר' שמעון זה זמן לשוב בתשובה וזכות ר' שמעון מסייעת, זה יום של ס"ד כך מובא (לא ראיתי בפנים אבל ראיתי שהדברים מובאים בשם ר' יהונתן אייבשיץ) זה זמן שאפשר לזכות לעלייה בתורה חוץ ממה שע"פ קבלה יש בזה דברים נשגבים ונפלאים, אבל גם חלק הנגלה מספיק לנו שזה זמן מסוגל לעלייה בתורה, הקב"ה יעזור שנזכה באמת שתכלה שנה וקללותיה ונזכה לקבלת התורה.

הגליון השבוע לרפואת הגה"צ

רבי משה אהרן בן הדסה ברורמן לרפו"ש

חמיו של רבינו ראש הישיבה שליט"א